

אגרת פתיחה

מאת ראש המכון מרן הגאון האדיר כש"ת רבי יצחק הוטנר שליט"א *

ר"ח שבט תשל"ב.

מעלת כבוד ידידים דגולים הרבנים המופלגים, הני תרי צנתרי דדהבא,
חבר הנהלת "מכון ירושלים", ה"ה הר"י בוקסבוים והר"א קבלקין שליט"א,
שלום וברכה!

... ברגשי נועם קבלתי הידיעה כי ספר "אלפסי זוטא" להרמ"ע מפאנו ז"ל,
עומד הוא בקרוב להופיע לראשונה על ידו של המכון.
והנה בודאי שמשנה יתירה היא לספר ברוממות מעלתו של הרמ"ע מפאנו ז"ל.
הדברים ידועים בין מפי סופרים בין מפי ספרים. אמנם מוצא אני לעצמי חובה
במקום הזה לברר מקחו של צדיק ולהעמיד בעל הבית על תבואתו, ולקבוע את
מקומו של הרמ"ע מפאנו ז"ל בשטח הרבה יותר נשגב מרוממות מדגתו של
אישיותו הפרטית.

ידועה היא אזהרתו החמורה של האר"י ז"ל בדבר סמכותו הבלעדית של ר' חיים
וויטאל ושל לא לעיין בכתבי שאר התלמידים שהעתיקו דבריו, זהו מחד גיסא, אבל
מאידך גיסא כבר הוחלט ונתברר (ביחוד על ידי מרן בעל ה"לשם" ז"ל) כי הרבה
דברים שאינם נמצאים בכתבי ר' חיים וויטאל ז"ל, ואשר מקומם היחידי הוא רק
בדברי הר"י סרוג ז"ל — מוסמכים הם מבית מדרשו של הגר"א, וכל סתרי עולמות
עליונים מסודות המלבוש וטהירו עילאה, נזכרים הם בספר "נפש החיים" של ר'
חיים מוולוז'ין ז"ל, אע"פ שאין לכל הרזים הללו מקור אלא מדבריו של הר"י סרוג,
ובודאי שהיתה בזה תימה * גדולה לומר שבבית מדרשו של הגר"א לא התחשבו
עם חומר האזהרה של האר"י ז"ל. אלא שלקושטא דמילתא מתבלטת בכאן צדקת
דבריו של מרן הכהן מלובלין ז"ל הקובע ב"ספר הזכרונות" כי כל קבלתו של הר"י
סרוג מפיו של האר"י ז"ל חלה טרם בוא ר' חיים וויטאל לפני האר"י. ולהיות
שהר"י סרוג הלך תיכף לאיטליה, לא נודעו דבריו לר' חיים וויטאל, ולכן לא אספם
בין כתיבותיו כמו שאסף מה שכתבו שאר החברים. ומינה, שאזהרתו של האר"י
שלא לעיין בכתיבות שאר החברים איננה אמורה על דבריו של הר"י סרוג. עד כאן
מיסודו של הכהן מלובלין. ואין שום ספק בדבר שגם בבית מדרשו של הגר"א היו
סבורים כן. והנה כל דבריו של הר"י סרוג בקבלתו מן האר"י לא הגיעו לידינו אלא
דרכו של הרמ"ע מפאנו. (ידועים הם דבריו של הספר "באר שבע" בהקדמתו **
ונמצא דמלבד רוממות מעלתו של הרמ"ע מפאנו ז"ל באישיותו הפרטית, הרי הוא

* ובפרט שאנו מוצאים רמז שקוף לאזהרה זו בדבריו של ר' חיים וולוז'ין עצמו בהקדמתו לספרא
דציניעותא ד"ה ועל דברת. יענין שם היטב.

** ופה המקום אחי להעיר על טעות שנכשלו בה רבים, ובכללם גם החכם המובהק מרדכי שמואל
גירונדי בספרו "תולדות גדולי ישראל וגאוני איטליה". בסמכם על דברי ההקדמה הזו של ה"באר"

תופס את מקומו בתורת טבעת בשלשלת הקבלה של האר"י. ומבלעדיו של הרמ"ע מפאנו ז"ל לא היינו זוכים לכל הגילויים של האר"י שלא נכללו בתורתו של ר' חיים וויטאל. עובדה זו מכניסה היא את הרמ"ע מפאנו ז"ל בסודם של חכמי המסורה של תורת האר"י. והם הם הדברים שרצינו לבאר בזה את נשגביות מקומו של הרמ"ע מפאנו ז"ל בשטח הרבה יותר נישא מרוממות מדרגתו של אישיות הפרטית.

**

מעמד זה של טבעת בשלשלת הקבלה, שהקנו לו מן השמים לרמ"ע מפאנו, הוא הוא המאציל את חוט המקוריות בעצם אופיו. כי שלשלת המסורה בקדושת התורה, אין ענינה מעשה מסירה של חיקוי והתדמות, אלא שאדברא שלשלת המסורה בישראל, תורת מעיין יש בה. וטבעת בשלשלת זו הרי היא טיפה במעין זה. וכל טיפה וטיפה של מעין מעידה על כוח ההתגברות שבמעין. וכמאמרם ז"ל, "כמעין המתגבר". ובאמת מוצאים אנו כי מקוריות זו משמשת היא לו, לרמ"ע מפאנו, תכונה קבועה בכל דבריו, בין בנסתר בין בגללה.

ומפני כך מוחזק הוא אצלנו, הרמ"ע מפאנו, לדרך בשבילו המיוחד, עד שכמעט מן הנמנע הוא, שלא תהיינה מרגינות מחודשות מפוזרות על דרכו בשפע. ועל כן זקוק הוא הרמ"ע מפאנו לחכם נוקב מרגליות, העוקב אחרי פסיעותיו, ודולה את הפנינים הגיתזים בכאן דרך הילוכו של הרמ"ע מפאנו.

ואמנם ראויים אתם לברכה על טוב טעמכם, כי יפה בחרתם את החכם, נוקב המרגליות, שהעמיס על שכמו את העבודה של דלית הפנינים. שמו של אותו חכם הוא הרב הגאון הנעלה אליהו פינס שליט"א, אשר בכוחו הגדול, מילא את תפקידו בהצלחה מרובה. יהא כוחו וחילו ברוך!

ובר מן דין, נוסף על הענינים המיוחדים הנמצאים בספרי הרמ"ע, הרי דבריו של ה"אלפסי זוטא" משמשים הם תכופות למקורות הלכה אצל מפרשי השו"ע, בין במקום שמוזכר שמו להדיא, בין בסתמא. וכל לב חכם מרגיש נאמנה את ההבדל בין העיון בדברים כשהם נראים במקום גידולם, ובין העיון באותם הדברים עצמם, לאחר עקירתם ממקום גידולם בכלי ההעתקה. ובלי ספק שהופעת הספר "אלפסי זוטא" בשלמותו יזכה את המכון בברכתם ובתודתם של חכמי לב והוגי תורה. וחפץ השם יצליח בידכם להגדיל תורה ולהאדירה.

בצפיה להרמת קרנם של עמלי תורה,

יצחק הוטנר

שבע". כי בספר "באר שבע" אשר לפנינו היה כתוב כמו שהוא לפנינו בדפוס ורשה תר"ג. ויש לי עוד דברים אשר קבלתי... מפי הגאון המקובל הגדול מורי כהר"ר ישראל סרוק ז"ל... הלא המה בכתובים במגילת סתרים שלי. וכבר זכו בו רבים ת"ל על ידי החכם השלם מוהר"ר עזרא מפאנו ז"ל מק"ק מנטובה כי הוא היה הראשון שהעתיק אצלי... ומפני כך הכניסו את ר' עזרא מפאנו לתוך תלמידיו של מהר"י סרוק, והמציאו בעדו את התפקיד של מסירת דבריו של הר"י סרוק לקושטא דמילתא זו היא שגיאה. ר' עזרא זה היה אמנם רב במנטובה, והוא היה המביא את דבריו של המהרמ"ק לאיטליה, אבל אח"כ כשהרמ"ע מפאנו פנה מתורתו של הרמ"ק לתורתו של האר"י, הרי פניה זו נעשתה אך ורק על ידי המהר"י סרוק מבלי שום סרסרות של ר' עזרא הנ"ל. ומה שכתוב בספר "באר שבע" לפנינו ש"הרב ר' עזרא", זה נשתבש מהשם עמנואל. וכדבריו של החיד"א בערך "אור יקר" הקובע כי שמו של הרמ"ע מפאנו היה גם עמנואל. יעוין שם. ולכשתקרא את דבריו של ר' יוסף שאול נאטנאה, בעל "שואל ומשיב", על ספרו של הרמ"ע, שבעים ושנים ידועות,